

فرهنگ جغرافیای سیاسی

دکتر زهرا پیشگاهی فرد
دانشیار دانشگاه تهران

پیشگاهی فرد، زهرا، ۱۳۳۴ -

فرهنگ جغرافیای سیاسی مؤلف: زهرا پیشگاهی فرد. - تهران : نشر انتخاب، ۱۳۸۵.

۸۲۵ ص. مصور، رنگی

ISBN 978-964-277-90-17

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا

۱. جغرافیای سیاسی - اصطلاح ها و تعبیرها. ۲. فرهنگ جغرافیایی

۳۲۰ / ۱۲

۴ ف ۹ پ ۳۱۹ / JC

م ۸۵-۵۰۴۵۳

کتابخانه ملی ایران : محل نگهداری

نشر انتخاب

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری، پلاک ۲۴۰، طبقه ۴

صندوق پستی - ۱۸۶۵ - ۱۳۱۴۵

www.nashre-entekhab.com

info@nashre-entekhab.com

فرهنگ جغرافیای سیاسی

زهرا پیشگاهی فرد

حروفنگاری	شهرام فرجی
لیتوگرافی	هنرگرافیک
چاپخانه	جمالی
صحافی	زرین
چاپ	اول - ۱۳۸۶
تعداد	۱۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ است.

ISBN-978-964-2779-01-7

9 789642 779017

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

فهرست

۵	مقدمه
۷	بخش اول
۹۳	بخش دوم
۱۲۷	بخش سوم
۱۵۷	بخش چهارم
۱۸۷	بخش پنجم
۱۸۹	بخش ششم
۲۹۵	بخش هفتم
۳۰۳	بخش هشتم
۳۳۱	بخش نهم
۳۴۷	بخش دهم
۳۹۹	بخش یازدهم
۴۰۱	بخش دوازدهم
۴۲۱	بخش سیزدهم
۴۲۵	بخش چهاردهم
۴۳۷	بخش پانزدهم
۴۸۱	بخش شانزدهم
۴۹۹	بخش هفدهم
۵۰۷	بخش هجدهم
۵۱۳	بخش نوزدهم
۵۱۹	بخش بیستم
۵۲۱	بخش بیست و یکم

۵۳۱	بخش بیست و دوم
۵۳۵	بخش بیست و سوم
۵۴۵	بخش بیست و چهارم
۵۸۳	بخش بیست و پنجم
۶۲۳	بخش بیست و ششم
۶۳۳	بخش بیست و هفتم
۶۳۹	بخش بیست و هشتم
۷۰۷	بخش بیست و نهم
۷۳۹	بخش سیام
۷۴۷	بخش سی و یکم
۷۶۵	بخش سی و دوم
۷۶۹	منابع
۷۷۹	واژه‌نامه

مقدمه

کتابی که در پیش‌رو دارید حاصل چهارده سال تدریس، تحقیق و جستجوی واژگان در کتب فارسی و لاتین متون جغرافیای سیاسی است.

انگیزه اولیه من در تدوین این کتاب نیاز دانشجویان جغرافیای سیاسی به دانستن مفاهیم، تعاریف و اصطلاحات بود که در این رشته مطرح است؛ چرا که بارها ملاحظه کرده‌ام که برداشت اولیه از برخی واژه‌ها گاه سبب درک مفاهیم نادرست از آنها می‌شود و تا آخر این ادراک در گفته‌ها و نوشته‌ها انعکاس می‌یابد.

گسترده بودن رشته جغرافیای سیاسی و کشیده شدن دامنه این میان رشته‌ای به سایر علوم از جمله علوم سیاسی، روابط بین‌الملل، اقتصاد و علوم اجتماعی نیز سبب شد که طی این چند سال با رویکردهای جدیدی واژگان بیشتری مورد توجه قرار گیرد و عطش دانشجویان به درک مفاهیم صحیح از واژگان بیشتر شود.

از طرفی تنها معنا کردن واژه هدف نبود، بلکه هدف اصلی شناساندن مفاهیم واژگان و اصطلاحاتی بوده در متون فارسی جغرافیای سیاسی مطرح است. بنابر این معادل‌سازی لاتین این اصطلاحات در اولویت بعدی قرار گرفت و سعی شد تا زمان رسیدن به یک واژه مشخص لاتین برای آنچه در متون جغرافیای سیاسی مطرح است، از به‌کارگیری واژه‌های گمانه‌ای خودداری شود. به همین جهت در کتاب بعضی از واژه‌ها که مورد تعریف و یا تعاریف گوناگون قرار گرفته، بدون مترادف لاتین است. همچنین اصطلاحات که توسط دانشمندان ایرانی قالب‌بندی شده مترادف لاتین ندارد، بنابراین همان واژه و اصطلاح فارسی مفهوم‌نمایی شده است.

در این کتاب خوانندگان به تعریف برخی از واژه‌ها بر می‌خورند که با مفهوم آن از قبل آشنایی داشته‌اند؛ مثل واژه آسیا که به‌عنوان قاره‌ای مشخص آن را می‌شناخته‌اند. هدف مؤلف از تکرار این واژه‌ها و تعریف کردن آنها، احیاء تصویری سیاسی از این مفاهیم است، به‌نحوی که آن را از مفاهیم طبیعی و یا اجتماعی متمایز می‌سازد.

در این کتاب گاه تحت عنوان مفهوم یک واژه به تعریف برخی وقایع تاریخی پرداخته شده تا به اختصار فضای حاکم بر آن مفهوم در ذهن خواننده به تمامی متبادر شود. به‌عنوان مثال در

مورد جنگ‌های جهانی سعی شده به اختصار شرایط حاکم بر هر دوره را که به آن دوره جنگ اطلاق می‌شود بازگو شود. بنابر این خواننده تحت عنوان یک واژه با یک مفهوم و فضای حاکم بر آن مفهوم آشنا خواهد شد.

برخی از واژه‌ها، اسم خاص و یا اسامی مکان‌هاست که در متون جغرافیای سیاسی به صورت یک قطب مطرح بوده و اندیشه‌های پرورش یافته در آن، جریان سیاسی معینی را شکل می‌دهد. بنابراین نام آن مکان به این جریان فکری اطلاق می‌شود، به عنوان مثال الازهری‌ها که منظور پرورش یافتگان دانشگاه الازهرند، که در کتاب به اختصار به آن مکان‌ها یا آن اسامی خاص نیز اشاره شده است. گاهی هم آن مکان به عنوان یک مکتب یا یک نمونه از تحول مطرح است، مانند بالکانیزه شدن که به آن نیز توجه شده است. برخی از واژگان که مفاهیم آن در مراجع دیگر پیدا نشد، توسط مؤلف مفهوم‌سازی شده که با علامت (م) مشخص شده است. دسته‌ای از واژگان نیز که مفاهیم آن از شبکه انتقال اطلاعات و به‌ویژه از Wikipedia دریافت شد با حرف لاتین W آورده شده است.

در این کتاب سعی شده تمامی تعاریف و مفاهیمی که برای واژه‌ها تاکنون در متون فارسی متداول بوده جستجو و با ذکر آدرس بازنمایی شود تا خواننده را با برداشت‌های مختلف که در مورد هر واژه وجود دارد آشنا سازد. به همین جهت به نظر می‌رسد کتاب از یک جامعیت برخوردار شده است.

کتاب پیش‌رو گام نخست در تدوین فرهنگ‌نامه‌ای جغرافیای سیاسی است که بی شک خالی از افت و خیز نیست؛ درست مانند افت و خیزهای اولیه راه رفتن در کودکی و بعد در مسیر زندگی. دلسوزان شاهد این افت و خیزها، دست می‌گیرند، راه نشان می‌دهند و هدایت می‌کنند تا اشتباهات برطرف گردد. من نیز شک ندارم که اساتید و همکاران عزیزم نکات تکمیلی را برای بهتر شده این مجموعه در چاپ‌های بعدی به اینجانب گوشزد خواهند کرد.

در خاتمه بر خود واجب می‌دانم از همکاری‌های صمیمانه دانشجوی عزیزم آقای (حسن صابری) که در مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه تهران تحصیل می‌کنند و در به ثمر رسیدن این مجموعه کمک بسیاری کردن و زحمات زیادی را متحمل شدند تشکر و قدردانی نمایم و برای ایشان آرزوی رسیدن به مراتب بالای علمی را داشته باشم.